

Z DĚJIN
ČESKÉHO MYŠLENÍ
O LITERATUŘE

1

1945–1948

ANTOLOGIE
K DĚJINÁM ČESKÉ LITERATURY 1945–1990

PRAHA 2001

OBSAH

Úvodem	3
--------------	---

ZTRÁTY A NÁLEZY

Pozdrav mrtvým (Václav Černý)	5
Úvaha první chvíle (Miloš Dvořák)	11
Kultura za okupace (Jindřich Chalupecký)	15
Básník, charakter, politika (Jindřich Chalupecký)	19
Tažení proti katolickým spisovatelům (Timotheus Vodička)	25

K PROBLEMATICE SOCIALISTICKÉ LITERATURY U NÁS

Za lidovou a národní kulturu (Zdeněk Nejedlý)	33
Světlo z východu (Václav Běhounek)	49
O situaci někdejších vzdělců (Václav Navrátil)	56
Básníková trnitá cesta do socialistické společnosti (Václav Černý)	60
Básník a svět aneb Postavení umělce specialisty (Miloš Dvořák)	67
Literatura umělecká a literatura užitková (Václav Černý)	82

ÚČTOVÁNÍ A VÝHLEDY – SJEZD A JEHO OHLASY

Několik poznámek o úkolech naší literatury (Gustav Bareš)	87
Projev prezidenta republiky Edvarda Beneše	96
Diskusní vystoupení (Aloys Skoumal)	107
Poslání literární kritiky ve společnosti (Jan Grossman)	113
Poslání literární kritiky ve společnosti (Bohumil Polan)	125
Poslání literární kritiky ve společnosti (Ludvík Svoboda)	134
Zúčtování a výhledy (Jan Mukařovský)	148
Cesta literatury k lidu (Vítězslav Nezval)	157
Cesta literatury k lidu (Jan Drda)	169
Cesta literatury k lidu (Bohumil Mathesius)	176
Umění a lid (Karel Teige)	183
Cesta literatury k lidu a lidu k literatuře (Václav Černý)	189
Spisovatel a národ (Bedřich Fučík)	200
Spisovatelovo poslání (Kamil Bednář)	202
Spisovatel a politik (František Halas)	204
Po sjezdu spisovatelů (Ferdinand Peroutka)	206
Posjezdové přemítání (Jan Strakoš)	209
Zrada vzdělců (Pavel Tigrid)	212
V zrcadle prezidentovy řeči (Jan Kolár)	213

K PŘÍPADU ACHMATOVOVÉ A ZOŠČENKA

Kultura a politika (Jindřich Chalupecký).....	217
Spisovatel na rozcestí (Edvard Valenta).....	225
Kultura a politika (František Kovárna)	231
Politika a poezie (Ladislav Štoll).....	233
Achmatovová, Botostroj a jiná kouzla (Bohumil Mathesius)	242
Nám do toho nic není (Václav Bílý).....	246

Z LITERÁRNÍHO ŽIVOTA

Básník a dějiny (Ladislav Radimský).....	249
Jeden problém současné kritiky (Jaroslav Janů).....	252
Existencialismus a existencialita v literatuře (Jan Vladislav)	255
Poezie a politika (Zdeněk Urbánek).....	257
Tvoř, umělče... (Ferdinand Peroutka).....	260
Romantismus jako živá umělecká myšlenka? (František Listopad)	264
Úděl, který nebude básníkovi odňat (Jan Čep).....	269
Zproblematizovaná literatura (Jan Grossman)	271
Poznámky o vztahu dramatu k soudobému životnímu pocitu (Jiří Kárnet).....	277
Filozofie a básnictví (Jiřina Popelová)	286
Několik poznámek o umění kritickém (Frank Tetauer)	296
O kritice (Jan Grossman).....	304
Situace současného českého umění (Otakar Mrkvička)	311
Umění a světový názor (Jan Mukařovský).....	318
K současné situaci českého dramatu (Jaroslav Pokorný).....	328
Kultura a srozumitelnost umění (Robert Konečný)	344
Nové úkoly (Jindřich Chalupecký)	347

TVÁŘ GENERACE

Tvář generace (Jiří Hájek).....	357
Konec moderní doby (Jindřich Chalupecký)	364
Válečná generace (Jan Grossman).....	384
Perspektivy nového umění (Jaroslav Morák)	392
Prohlášení dynamoarchistů	400
Skupina (Ra)	403
Cesta k syntetickému realismu (Jiří Hájek).....	406
Poezie města (Jiří Kolář).....	411
Oč jde v mladé poezii (Jiří Hájek)	414
Směry nejmladší české poezie (Jan Grossman)	418

Projev o umění v cyklu „Mladá literatura“ (Jan Vladislav)	421
O co šlo na Dobříši (Jiří Hájek)	426

LITERATURA A SPOLEČNOST

Čestný titul národního umělce (František Kovárna)	429
Stát a básník (Václav Černý)	430
Ke kořenům kulturní krize (Miloš Dvořák)	434
Básnická objednávka zemědělského lidu (Antonín M. Brousil)	440
Umění pro lid? (Drahomír Šajtar)	446
Umění v moderní společnosti (Rudolf Černý)	448

OSOBNOSTI A TVORBA

Franz Kafka a Praha (Pavel Eisner)	455
Kapitoly o Jaroslavu Haškovi (Jan Grossman)	474
„Český román“ českým případem (Václav Černý)	482
Osobnost a tvorba (Jan Patočka)	492

Poznámky k myšlení o literatuře v letech 1945–1948 (Petr Šámal)	499
--	-----

Ediční poznámka	512
-----------------------	-----

Z DĚJIN
ČESKÉHO MYŠLENÍ
O LITERATUŘE

2

1948–1958

ANTOLOGIE
K DĚJINÁM ČESKÉ LITERATURY 1945–1990

PRAHA 2002

OBSAH

Úvodem	3
--------------	---

KDO NEJDE S NÁMI

Zběhnutí od praporu (Jan Štern)	7
Deset let od smrti Karla Čapka (kj)	14
Třicet let bojů za českou socialistickou poezii – úryvky (Ladislav Štoll)	16
Co nám dala plenárka o poezii (Michal Sedloň)	33
Cizí hlas (Ivan Skála)	37
Básník a víra v člověka (Michal Sedloň)	44
Jiří Orten a jeho dědictví (Vladimír Dostál)	51
Proti buržoazní literární „vědě“ Arne Nováka (František Buriánek)	60
Proti sektářství a liberalismu – za rozkvět našeho umění (Ladislav Štoll – Jiří Taufer)	80
Odpověď za spisovatele v exilu (Egon Hostovský)	96

Z LITERÁRNÍHO ŽIVOTA

Zrada našich vzdělanců (Pavel Tigrid)	99
Znárodnění kultury nás nezajímá (A. J. Liehm)	103
Více Wolkera! (Václav Pekárek)	106
K situaci soudobé české poezie (Ivan Skála)	113
K situaci naší literární vědy (Josef Štefánek)	118
K situaci divadelního umění (Jindřich Honzl)	125
Jiráskův bojovný demokratismus (Jan Štern)	139
Ke kritice strukturalismu v naší literární vědě (Jan Mukařovský)	147
O literární tvořivosti příslušníků naší lidové armády (Miloš Kovářík)	156
Ke Skálově sbírce Máj země (Z. K. Slabý)	162
Citový život dnešních lidí a naše literatura (Jiří Hájek)	168
Posledních deset let v našem literárním životě (Josef Hrabák)	171

O PAVLA KOHOUTA

O nových verších Pavla Kohouta – polemicky (Jan Trefulka)	177
O verších Pavla Kohouta – v glosách (Jan Skácel)	182
Kritika, nebo kampaň? (Jaroslav Bouček)	185
Slovíčko s kritikem (Karel Macourek – Jan Zelenka)	192

O pravdivém hrdinovi dnešní doby (Jan Trefulka).....	195
Aby bylo jasno (František Trávníček)	199
Uzavíráme diskusi.....	205
O smysl a poslání české poezie (Pavel Kohout)	209

CO JE TO SOCIALISTICKÝ REALISMUS

A SOCIALISTICKÁ LITERATURA

O realismu pravém a nepravém (Zdeněk Nejedlý)	217
Socialistický realismus jako kulturní epocha a styl umělecký (Frank Wollman).....	224
Poznámky k některým zásadám socialistického realismu (Sergej Machonin)	238
Třicet let bojů za českou socialistickou poezii – úryvek (Ladislav Štoll)	262
Na obranu socialistického realismu (Vladimír Dostál)	266
Na okraj jedné kritické konfese (Jan Cigánek)	282
Socialistické umění a obrana fetišů (Helena Matoušová)	286
O směrech, stylech a jednotě literatury (Miroslav Jodl).....	295
Poznámky k diskusi o socialistickém realismu (Květoslav Chvatík)	306
O krizi v literatuře (Jan Grossman)	316
Improvizace na aktuální téma (Bohumír Macák).....	327
K současným diskusím o socialistickém realismu a ještě jiných věcech (Václav Zykmund)	332
Kříž estetiky čili bič diskusí (Oleg Sus).....	339
Několik myšlenek o experimentálním umění (Josef Hrabák)	345

O LITERÁRNÍ KRITICE V OBDOBÍ BUDOVÁNÍ SOCIALISMU

Jak je to s kritikou? (Hana Budínová).....	353
Co má dělat kritika? (Václav Běhounek)	356
Co má dělat kritika? (Jiří Taufer).....	359
Kritika naší nejnovější kritiky (Josef Hrabák).....	371
Kritika literatury a kritika života (Miroslav Červenka – Josef Vohryzek).....	377
Několik poznámek o kritice (Jan Trefulka).....	383
O dnešním stavu a úkolech literární kritiky (Jan Mukařovský) ...	390
Poznámky o kritice (Josef Rybák)	409

Z DRUHÉHO SJEZDU

O některých problémech současné poezie (Vítězslav Nezval)	417
Diskusní příspěvek (František Hrubín)	432
Diskusní příspěvek (Jaroslav Seifert)	440
Diskusní příspěvek (Jiří Taufer)	443
Diskusní příspěvek (Ladislav Štoll)	451
K druhému sjezdu československých spisovatelů (Jaroslav Janů) ..	459
K zemi své tiskneme se plaše (O. T.)	465

O FRANTIŠKA HALASE

Básník František Halas ve své závěti svobodnému světu	469
Známe celé dílo Františka Halase? (Ludvík Kundera)	476
Básník a doba (Milan Jungmann)	480
Ještě k Třiceti letům (Ludvík Kundera)	485
A co básník (Jiří Brabec)	489
Dým kolem Halase (Josef Císařovský)	526

NOVÁ GENERACE?

Mladí básníci na II. sjezdu spisovatelů

Karel Šiktanc	537
Jiří V. Svoboda	541
Jiří Šotola	545
Náš všední den je pevnina (Miroslav Holub)	550
Pochyby o programu (Václav Havel)	555
Nová jména – a co dál? (Karel Hrách)	558
Próza v Květnu (Josef Vohryzek)	561
Holub a Brukner (Miroslav Červenka)	564
Ještě o literární kritice (Miroslav Červenka – Jiří Šotola)	573
K úvaze a k polemice	577

CESTA OTEVŘENÁ Hledání socialistické literatury

v kritice padesátých let (Petr Šámal)	583
---	-----

EDIČNÍ POZNÁMKA

610

Z DĚJIN
ČESKÉHO MYŠLENÍ
O LITERATUŘE
3

1958–1969

ANTOLOGIE
K DĚJINÁM ČESKÉ LITERATURY 1945–1990

PRAHA 2003

Obsah

DO NOVÉHO DESETILETÍ

Literatura a kulturní revoluce (Ladislav Štoll).....	7
--	---

O JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Zbabělci Josefa Škvoreckého (Jiří Lederer).....	41
Zatím jen svědectví (Jiří Hájek).....	42
Živočichopis pásků (Jan Nový).....	45
Červivé ovoce (Josef Rybák).....	48
Zbabělci (Pavel Berka).....	50
Problém mládeže (Ferdinand Peroutka).....	52
Zbabělci po šesti letech (Josef Vohryzek).....	59

NA TÉMA FRANZ KAFKA

Spor o Franze Kafku (Jiří Hájek).....	65
Kafka – zmatení jazyků (Oleg Sus).....	68
O Franzi Kafkovi z pražské perspektivy 1963 (Eduard Goldstücker).....	71
Katedrová věda (úryvek) (Přemysl Blažíček).....	86
Nad Proměnou Franze Kafky (Václav Černý).....	90
O Kafkovi (Josef Jedlička).....	95

KDO JE ŠVEJK

Hašek a Kafka neboli groteskní svět (Karel Kosík).....	103
Král Ubu a pan Josef Švejk, jeho poddaný (Václav Černý).....	112
Kdo je Švejk (Bohumil Doležal).....	118

O KRITICE

O socialistickou uměleckou kritiku (Josef Rybák).....	123
Poznává kritika literaturu? (Miroslav Červenka).....	125
Otázky kritiky a hra s pojmy (Jan Lopatka).....	129
Dílo a skutečnost (Aleš Haman).....	139
Kritikové (Miroslav Jodl).....	143
Provizorní kritika a provizorní literatura (Josef Vohryzek).....	152
Prospívat, ne obviňovat (Jiří Opelík).....	154
O literární kritice a teorii (Zdeněk Pešat).....	157

Kde končí kritika (Zdeněk Frýbort).....	160
Paradoxy kritiky (Miroslav Petříček)	163
Ten, komu se kritik říká (Jiří Opelík)	167

POHLEDY ZPĚT

Z projevu na celostátní konferenci Svazu československých spisovatelů (Pavel Kohout).....	171
Pravda vždycky slouží nám. Z projevu na III. sjezdu Svazu československých spisovatelů (Pavel Kohout).....	173
Královská lučavka dějin (Oleg Sus)	178
Třináct let po Třiceti letech (Jiří Brabec).....	183
O kritice a socialistických vztazích mezi lidmi. (Ladislav Štoll)...	188
Verš pro Stalina (Vladimír Medek)	194
Verš pro kočku (Jiří Gruša).....	201
Druhé čtení (Miroslav Červenka)	205

ZNOVU SPORY DĚDICKÉ

Avantgarda v diskusích (Zdeněk Pešat).....	217
Vědomí souvislostí (Květoslav Chvatík).....	222
Podnětná kniha (Jiří Brabec).....	228
Syntéza, syntéza, syntéza (Oleg Sus)	232
Záměna zrcadel (Vladimír Dostál).....	240
Nesmuteční hrana za V. N. (Antonín Brousek).....	253
František Halas – mýtus a skutečnost (Bohumil Doležal)	260
Demytizace Halase, nebo jednoho kritika? (Zdeněk Pešat).....	268

TVÁŘI V TVÁŘ

Realismus jako mravnost (Jiří Gruša).....	273
Tragika slov (Jiří Pištora).....	276
Dělání do vlastního hnízda (Antonín Brousek).....	280
Objev budoucnosti a umění (Ladislav Hejdlánek)	287
Jak je tomu s určováním a chápáním hodnot (Jan Lopatka)	293
Literatura jako spolutvůrce všeho možného (Jan Lopatka)	302
„Mladá literatura“ problematizující (Emanuel Mandler)	306
Tváří v tvář Tváři (Jan Trefulka).....	310

OČ SE PŘEME

Estetika tvořivá a estetika v rozpacích (Květoslav Chvatík).....	315
O současné situaci naší literatury (Jiří Šotola)	321
O úhybném myšlení (Václav Havel)	328

Únava ze skepse (Jiří Hájek)	339
Oč se přeme (Ivan Skála)	350
Kultura tváří v tvář politice (Ladislav Hejdánek)	362

OSOBNOSTI A DÍLA

Próza nad nulou (Milan Suchomel)	369
Obnažení metody (Oleg Sus)	375
Kde život náš je v půli se svou poutí (Růžena Grebeníčková)	379
Román lidské existence (Zdeněk Kožmín)	384

ZE ČTVRTÉHO SJEZDU

(Pavel Kohout)	387
(Alexandr Kliment)	392
(Eduard Goldstücker)	395
(Antonín J. Liehm)	399
(Jiří Hájek)	407
(Jan Skácel)	411
(Ivan Skála)	412
(Ludvík Vaculík)	420
Mýtus Svazu spisovatelů (Přemysl Blažíček)	431

NA DRUHÉM BŘEHU

O vztah k domovu (Pavel Berka)	435
Proč nejsem s nimi (Jaroslav Dresler)	438
Kulturní exil a domov (Petr Den)	440

PRAŽSKÉ JARO, PRAŽSKÁ ZIMA

Odvaha k odpovědnosti (Josef Jedlička)	443
Literatura a svoboda (Jindřich Chalupecký)	448
Dva tisíce slov (Ludvík Vaculík)	460
Zvýšeným hlasem (Jaroslav Seifert)	465
Český úděl? (Václav Havel)	470

EPILOG

Projev Jaroslava Seiferta na ustavujícím sjezdu Svazu českých spisovatelů v Praze dne 10. června 1969	477
--	-----

DOSLOV	481
--------------	-----

EDIČNÍ POZNÁMKA	509
-----------------------	-----

Z DĚJIN
ČESKÉHO MYŠLENÍ
O LITERATUŘE
4

1970–1989

ANTOLOGIE
K DĚJINÁM ČESKÉ LITERATURY 1945–1989

PRAHA 2005

Obsah

PROLOG. MY A ONI, ONI A MY

Programové prohlášení Svazu českých spisovatelů	7
Hodina naděje (Ludvík Vaculík).....	10

NORMALIZACE

Stranickost umění (Jan Kliment)	13
Předpoklady další cesty (Jiří Hájek).....	15
Náš spisovatel a společnost (Josef Rybák).....	19
Sjezdová zpráva předsednictva přípravného výboru Svazu českých spisovatelů, přednesená s. Janem Kozákem na ustavujícím sjezdu Svazu českých spisovatelů 31.5.1972 (úryvky).....	24
Osudy socialistického realismu u nás (Vladimír Dostál).....	40

KDO TENTOKRÁT NEJDE S NÁMI

Boží člověk (Josef Sobotecký).....	55
Balónek, který splaskl (Jiří Hájek)	60
Metody a cíle (Milan Blahynka).....	65
Kohout u nás dokokrhal (Václav Doležal).....	75
Kdo je Václav Havel	83

LITERATURA ZVANÁ MLADÁ

Perspektivy mladé literatury (Pavel Bělíček)	83
Popelka bez oříšků (Jaroslav Čejka)	88
O mladé poezii (Karel Sýs)	91
Úplně zbytečná legenda (Josef Peterka)	93
Poezie na rozhraní a v pohybu (Jaromír Pelc).....	98
Několik názorů (perspektivního) kritika (Pavel Janoušek)	106
Vůlí osudu intelektuálové (Jan Lukeš)	111
Dvě mladé poezie české (Zbyněk Vybíral).....	114

O KRITICE

Cesta z krize kritérií (Jiří Hájek)	119
Kritika kritiky (Jaroslav Dresler).....	125
Funkce kritiky ve společnosti v krizi (Květoslav Chvatík).....	126
O alergii, atletice a negativní kritice (Pavel Janoušek).....	136

NA DRUHÉM BŘEHU

Literatura jako soukromé rozhodnutí (Antonín Brousek)	141
Nová vlna a její literární sloh (Dušan Břeský).....	149
Kultura paralelní, nebo autonomní? (Vilém Hejl)	158
Domov a svět (A. J. Liehm).....	163
O spisovateli v politice (Josef Jedlička).....	173
Co zbylo z anděla (Květoslav Chvatík).....	177
Dodatek k nenapsaným dějinám české literatury (Josef Jedlička)	182
Duchovní rezistence. Minulost a budoucnost paralelní literatury v Československu (1948–1988) (Jan Vladislav)	220
Česko-české smiřovačky (Antonín Brousek).....	225

DISENT

K diskusi ([Jaroslav Seifert, Jan Skácel])	231
Z otevřeného dopisu ministru kultury Dr. Milanu Klusákovi (Pavel Kohout)	235
Poznámky o statečnosti (Ludvík Vaculík)	238
Milý pane Ludvíku... (Václav Havel).....	241
Kultura oficiální a neoficiální (Petr Fidelius).....	243
Šest poznámek o kultuře (Václav Havel).....	256
Spisovatelé předsedovi české vlády Ladislavu Adamcovi.....	265
Zločiny i paradoxy umlčování (Ivan Klíma).....	267
Militantní dogmatismus v akci (Milan Jungmann).....	272
Literatura teď (Jiří Kratochvíl)	282

KUNDEROVSKÉ PARADOXY

Eugène Rastignac naší doby (Jiří Hájek)	299
Kunderovské paradoxy (Milan Jungmann)	312
Hranice literárněkritického psychologismu a normativismu (Květoslav Chvatík)	339
Paradoxy kunderologů (Petr Král).....	344
Kýč třetí generace (Jaroslav Čejka)	348
Drzé čelo lepší než poplužní dvůr (Milan Jungmann)	353
O Kunderovi jinak (Jiří Kratochvíl)	355

OSOBNOSTI A DÍLA

Odpovědnost jako osud (Václav Havel)	361
Bdící snivec 1979 (Josef Vohryzek).....	370
Paměti jako memento (Milan Jungmann).....	376
Zatracené dějiny (Milan Šimečka)	383

Poezie a politika (Jindřich Chaloupecký)	389
Národní ... rukojmí? (Antonín Brousek).....	408
Světlem přikryt (Jan Skácel).....	418

PROZAICKÁ SKUTEČNOST

Prozaická skutečnost (Jan Lukeš)	421
Doslov jako záloha na polemiku (Milan Blahynka)	431
Otevřený polemický účet (Milan Blahynka).....	432
Generační sonda (Vladimír Novotný)	434
Kniha vážných rozporů, falešných východisek (Josef Peterka).....	435
Záloha na polemiku? (Vítězslav Ržounek)	441
Se sekyrkou v ruce aneb Lukešových deset let literatury české (Karel Sýs).....	447
Další příběh osočení (Milan Jungmann).....	452

TÁNÍ

Generační téma (Vladimír Přibský)	461
Téma nejen generační (Štěpán Vlašín).....	463
Vymknuta z kloubů (Karel Sýs)	465
První pomoc (Petr Bílek).....	474
Autorita tvůrčího činu (Michal Černík)	478
Vypelichaný havran (Jiří Trávníček)	484
Vypelichané způsoby (Milan Blahynka)	486
Mystik a strážce pokladu (Jiří Trávníček).....	487
Ujede nám vlak? (Jaroslav Veis)	488
Krize kritérií (Emil Lukeš)	490

EPILOG

Respekt pro novou skutečnost (Michal Černík).....	497
Goodbye samizdat (Václav Havel)	501

DOSLOV	503
--------------	-----

EDIČNÍ POZNÁMKA	529
-----------------------	-----

